

Dušanov zakonik

Stojan Jasić

Donošenje Dušanovog Zakonika uslovlili su različiti, ekonomski i društveni momenti. Sredinom XIV veka privremena moć feudalne Srbije dospela je do kulminacione tačke. Osvajanja stranih teritorija imala su za posledicu porast etničke i političke raznolikosti društva feudalne Srbije. Zbog njih se i pravni poredak feudalne Srbije suočio sa novim stranim pravnim primesama. Vladajuća srpska vlastela našla su se otuda u složenoj i delikatanjnoj političkoj situaciji. Sem toga, odnose između vlastele i eksploatisanog sebarskog stanovništva trebalo je regulisati po jedinstvenim pravnim kriterijumima i jedinstvenim pravnim sredstvom. Na osnovama dotadašnjeg razvoja, sredinom XIV veka, stekle su se povoljne okolnosti da i vladalac feudalne Srbije cementira i pravno izrazi svoju supremaciju. U suštini ti momenti izazivali su potrebu da se stvori političko spajanje raznorodnih delova državne teritorije i unificiranje pravnog poretka. Tim ciljevima imao je da posluži Dušanov Zakonik. Donošenju Zakonika prethodili su značajni unutrašnjo-politički akti. Godine 1346. srpska arhiepiskopija proglašena je za patrijaršiju, a kralj krunisan za cara. Izrada Dušanovog Zakonika predstavljala je dopunsku, tj. propratnu pravno-političku aktivnost na liniji tih događaja. Osnovano se misli da je inicijativa za nju data 1347. g. — Materijal za to pruža Dušanovo pismo sačuvano uz Rakovački prepis Dušanovog Zakonika. U izvore Dušanovog Zakonika ubrajaju se: izvesni vizantijski propisi (osobito Vasilike), vladalačke povelje, ugovori sa Dubrovnikom i pravni običaji.

Dušanov Zakonik ulazi u regulisanje kako međusobnih odnosa crkvenih ustanova tako i crkve i države, a brine i o organizacionom jačanju crkve.

Dušanov Zakonik propisuje i sudski postupak i reguliše ga u pogledu njegovog toka, upotrebe izvesnih dokaznih sredstava. Kako u izvesnim materijalno-pravnim tako i u procesnim odredbama i Dušanov Zakonik ozakonjuje nejednako postupanje s licima s obzirom na njihovu stalešku pripadnost.

DUŠANOV ZAKONIK

1. O hrišćanstvu:

Najpre za hrišćanstvo. Ovim načinom da se očisti hrišćanstvo.

2. O ženidbi:

Vlastela i drugi ljudi da se ne žene bez blagoslova od svoga arhijereja, ili da se blagoslove od onih koje su arhijereji postavili, izabravši ih za duhovnike.

3. O svadbi:

Nijedna svadba da se ne učini bez venčanja, a ako se učini bez blagoslova i upita crkve, takovi da se razluče.

4. O duhovnoj dužnosti:

I za duhovnu dužnost neka se svaki čovek pokorava svome arhijereju i neka ga sluša. Akoli se ko nađe sagrašivši crkvi ili prestupivši što bilo od ovoga Zakonika, hotimice ili nehotice, neka se pokori i ispravi crkvi, a akoli se ogluš i uzdrži od crkve i ne ushtedne ispuniti crkvena naređenja, tada da se odluči od crkve.

5. O proklinjanju hrišćana:

I episkopi da ne proklinju hrišćane za duhovni greh; neka pošalje dvaput i triput onome da ga izoblič i, a ako ne posluša i ne ushtedne se popraviti duhovnom zapovešću, potom da se odluči.

6. O jeresi latinskoj:

I za jeres latinsku, što su obratili hrišćane u azimstvo¹⁾ da se vrte opet u hrišćaristvo, ako se nađe ko prečuvši i ne povrativši se u hrišćanstvo, da se kazni kako piše u zakonu svetih otaca.

¹⁾ Značenje ovog izraza kao i nekih drugih videti u Belešci u dodatku teksta ovog Zakona.

7. O jeresi latinskoj:

I da postavi Velika crkva protopope po svima gradovima i trgovima, da povrate hrišćane od jeresi latinske, koji su se obratili u veru latinsku, i da im dade zapovest duhovnu i da se vrati svaki u hrišćanstvo.

8. O latinskom popu:

I pop latinski ako se nađe, obrativši hrišćanina u veru latinsku, da se kazni po zakonu svetih otaca.

9. O poluvercima:

I ako se nađe poluverac, koji je uzeo hrišćanku, ako ushte, da se krsti u hrišćanstvo, a ako se ne krsti, da mu se uzme žena i deca i da im se dade deo od kuće, a on da se izagna.

10. O jeretiku:

I ko se nađe ko jeretik, živeći među hrišćanima, da se ožeže po obrazu i da se izagna, a ko bi ga tajio, i taj da se užeže.

11. O duhovnicima:

I episkopi da postave duhovnike po svima parohijama, i gradovima, i selima. I ti duhovnici da su oni koji su primili blagoslov na duhovništvo od svojih arhijereja, vezati i rešiti, i da ih svako sluša po crkvenome zakonu, a oni duhovnici, koje nisu postavili za duhovnike, da se izagnaju i da ih kazni crkva po zakonu.

12. O sudu:

I u duhovnom predmetu svetovnjaci da ne sude, ko li se nađe od svetovnjaka da je sudio u duhovnom predmetu, da plati trista perpera; samo crkva da sudi.

13. O episkopima:

I mitropoliti, i episkopi, i igumani da se ne postavljaju mitom. I ko se nađe da je mitom postavio mitropolita, ili episkopa, ili igumana, da je proklet i onaj koji ga je postavio.

14. O igumanima i kaluđerima:

Igumani da se ne zbacuju bez učešća crkve. Kao igumani po manastirima da se postave dobri ljudi, koji će dom božiji podizati.

15. O kinovijaskom životu:

Igumani da žive po kinovijama, po zakonu, dogovarajući se sa starcima.

16. O monaškom životu:

I na tisuću kuća da se hrani u manastirima pedeset kaluđera.

17. O kaluđerima:

I kaluđeri i kaluđerice, koji se postrizu, a žive po svojim kućama, da se izagnaju i da žive po manastirima.

18. O monaškom postrigu:

I kaluđeri, koji su se postrigli kao zemljaci iz oblasti te crkve, da ne žive u toj crkvi, nego da idu u druge manastire; da im se daje hrana.

19. O zbacivanju rasa:

I kaluđer koji zbaci rase, da se drži u tamnici, dok se opet ne vrati u poslušnost, i da se kazni.

20. O vračarima, koji tela mrtvih spaljuju:

I ljudi, koji vračbinama uzimaju iz grobova, te ih spaljuju, to selo, koje to učini, da plati vraždu. a ako bude pop na to došao, da mu se uzme popovstvo.

21. O prodavanju hrišćana:

I ko proda hrišćanina u inovernu veru, da mu se ruka otseče i jezik odreže.

22. O crkvenim ljudima:

Vlasteoski ljudi, koji sede po crkvenim selima i po katunima, da pođe svaki svome gospodararu.

23. O crkvenom sprovođenju:

Crkvama da nema sprovođenja (ponosa), osim kada ide kuda car, tada ga prate.

24.

I ako se nađe crkveni upravnik, koji je uzeo mito, da se uništi.

25. O upravljanju crkvama:

Crkvama da upravlja gospodin car, i patrijarh i logatet, a drugi niko.

26. O oslobođenju crkava:

Crkve sve što se nalaze u zemlji carstva mi, oslobodi carstvo mi od svih rabota, malih i velikih.

27.

I crkve carske da se ne podlažu pod crkve velike.

28. O hrani ubozima:

I po svima crkvama da se hrane ubogi, kako je upisano od ktitora, a ko ih od mitropolita, ili od episkopa, ili od igumana ne ushrani, da se odluči od sana.

29. O kaluđerskom životu:

I kaluđeri da ne žive izvan manastira.

30. O čupanju crkvenoga čoveka:

I otsad da nijedna vlast ne počupa kaluđera ili čoveka crkvenoga, i ko prestupi ovo za života i po smrti carstva mi, da nije blagosloven; ako je ko što kome kriv, da ga tera sudom i parnicom, po zakonu, ako li ga počupa bez suda, ili koga udari da plati sedmostruko.

31. O popovima:

I popovi baštinici da drže svoju baštinsku zemlju i da su slobodni, a ostali popovi, koji nemaju baštine, da im se dadu tri njive po zakonu, i da je kapa popovska slobodna, akoli više uzme od te zemlje, da rabota crkvama po zakonu.

32. O ljudima crkvenim:

Ljudi crkveni, koji drže crkvena sela i zemlje crkvene, a prognali su merophe crkvene ili vlahe, oni koji su razagnali ljude, da se vežu, i da im se uzme zemlja i ljudi, i da ih drži crkva, dokle skupe ljude koje su razagnali.

33. O sudu ljudi crkvenih:

Crkveni ljudi u svakoj parnici da se sude pred svojim mitropolitima, i pred episkopima i igumanima, i koja su oba čoveka jedne crkve, da se sude pred svojom crkvom, a akoli budu parničari dveju crkava, da im sude obe crkve.

34. O selu meropaškom:

I što su sela meropšine carstva mi po Zagorju i inače, crkveni ljudi da ne idu u meropšine, ni na seno, ni na oranje, ni na vinograde, ni na jednu rabotu, ni na malu, ni na veliku; od svih rabota oslobodi ih carstvo mi, neka rabotaju samo crkvi; ko li se nađe da izagna metohiju na meropšinu, i ogluš se o zakon carstva mi, tome vlasniku da se sve oduzme i da se kazni.

35. O upravljanju crkvama:

I predade carstvo mi igumanima crkve da upravljaju svom kućom, i kobilama, i konjima, i ovcama, i svim ostalim, u svemu da su slobodni, što je prilično, uputno i pravično; i kako piše hrisovulj svetih ktitora.

36. O crkvenom zakonu:

I da postave po crkvama zakon opštežitijski kaluđerima u manastirima, prema tome kakav je koji manastir.

37. O mitropolitskom upućivanju:

I eksarsi svetovnjaci da ne budu, da ih ne šalju mitropoliti po popovima, ni da vode mitropolitske konje po popovima, nego da šalju mitropoliti po dva kaluđera po popovima, da duhovno upućuju i da crkveni dohodak uzimaju od popova, kakav je od baštine.

38. O ishrani konja:

I otsad i unapred ždrepci i konji carstva mi da se ne daju crkvama, ni crkvenim selima na hranu.

39. O vlasteli i vlasteličićima:

Vlastela i vlasteličići, koji se nalaze u državi carstva mi, Srbliji i Grci, što je kome dalo carstvo mi u baštinu i u hrisovulji, i što drže do ovoga sabora, baštine da su sigurne.

40. O hrisovuljima:

I svi hrisovulji i prostagme, što je komu učinilo carstvo mi, i što će komu učiniti, i te baštine da su sigurne, kao i ranijih pravovernih careva, da su slobodni s njima, ili pod crkvu dati, ili za dušu ostaviti, ili prodati komu bilo.

41. O umrloj vlasteli:

Koji vlastelin uzima decu, ili opet i ne uzima decu, te umre, i po njegovoj smrti baština pusta ostane, gde se nađe od njegova roda do trećega bratučeda, taj da ima njegovu baštinu.

42. O baštini slobodnoj:

I baštine sve da su slobodne od svih rabota i danaka carstva mi, osim da daju soće i vojsku da vojuju po zakonu.

43. O nasilju nad baštinom:

I da nije vlastan gospodin car, ili kralj, ili gospođa carica ikome uzeti baštinu silom, ili kupiti, ili zameniti, osim ako ko sam pristane.

44. O vlasteoskim robovima:

I robove, što imaju vlastela, da su im u baštinu, i njihova deca u baštinu večnu, no rob u prćiju da se ne daje nikada.

45. O baštini slobodnoj:

I vlastela i drugi ljudi, koji imaju baštinske crkve u svojim baštinama, da nije vlastan gospodin car, ni patrijarh, ni drugi episkop podložiti te crkve pod Veliku crkvu, osim da je vlastan baštinik da postavi svoga kaluđera i da ga dovede episkopu da ga blagoslovi episkop, u čijoj bude nuriji, i da upravlja episkop u toj crkvi duhovnim poslom.

46. O robovima:

I dosad robove, što imaju vlastela, da su im u baštinu, samo što će vlastelin oprostiti, ili žena mu, ili njegov sin, to da je slobodno, a ništa drugo.

47. O crkvi:

I vlastelin koji se nađe podloživsi svoju crkvu pod drugu crkvu, nad tom crkvom već da nema vlasti.

48. O umrlim vlastelima:

Kada umre vlastelin, konj dobri i oružje da se daje caru, a svitu veliku i biserni pojas da ima njegov sin, i da mu car ne uzme, akoli ne uzima sina, nego ima kćer, da je s tim vlasna kći, ili prodati, ili dati slobodno.

49. O krajišniku vlastelinu:

Vlastela krajišnici, koja vojska otuda dođe i pleni zemlju carevu, te prođe opet kroz njihovu zemlju, ta vlastela sve da plate kroz kojih je oblast prošla.

50. O psovci:

Vlastelin, koji opsuje i osramoti vlasteličića, da plati sto perpera, i vlasteličić, ako opsuje vlastelina, da plati sto perpera i da se bije štapovima.

51. O predavanju sina u dvor:

I ko preda sina ili brata u dvor, i zapita ga car, verovati li ću ga, i rekne, veruj koliko i meni, ako koje zlo učini, da plati onaj koji ga je predao; ako taj koji ima dvoriti, kako dvore u palati carevoj, što sagresi, da plati sam.

52. O neveri:

Za neveru, za svaku krivicu, brat za brata, i otac za sina, rođak za rođaka; koji su odeljeni u svojim kućama od onoga koji nije skrivio, ti da ne plate ništa, osim onoga koji je skrivio, njegova i kuća da plati.

53. O nasilju:

Ako koji vlastelin uzme vlastelinku silom, da mu se obe ruke otseku i nos sareže; ako li sebar uzme silom vlastelinku, da se obesi, akoli svoju drugu uzme silom, da mu se obe ruke otseku i nos sareže.

54. O bludu vlastelinke:

Ako vlastelinka učini blud sa svojim čovekom, da im se oboma ruke otseku i nos sareže.

55. O psovanju vlasteoskom:

I ako vlastelin, ili vlasteličić, opsuje sebra, da plati sto perpera; ako li sebar opsuje vlastelina, ili vlasteličića, da plati sto perpera i da se osmudi.

56. O pozivu vlasteoskom:

Vlastelin na večer da se ne poziva, osim da se poziva pre obeda, da mu se ranije saopšti, i ako bude pozvan pre obeda s pristavom, i ne dode do obeda, da je kriv, i vlastelinu kazna zbog prestoja šest volova.

57. O zlobi:

Koji vlastelin na priselici iz zlobe koje zlo učini: zemlji plenom, ili kuće popali, ili koje bilo zlo učini, da mu se ta oblast uzme i druga ne da.

58. O smrti vlastele:

Koji vlastelin umre, a ima jedno selo u župi, ili među župama, što se zla učini tome selu paljevinom, ili čim bilo, tome selu svu tu zlobu da plati okolina.

59. O proniji:

Proniju da nije vlastan niko ni prodati, ni kupiti, ko nema baštine; od pronijarske zemlje da nije vlastan niko podložiti pod crkvu; akoli podloži da ne važi.

60. O caru:

Cara svako da sprovodi, kuda bilo da ide, grad do župe, i župa do župe, i opet župa do grada.

61. O povratku vojske:

Kad dođe vlastelin s vojske kući, ili koji bilo vojnik, ako ga ko pozove na sud, da ostane kod kuće tri nedelje, potom da ide na sud.

62. O pozivu vlasteoskom:

Vlasteli veliki da se pozivaju s pismom sudijinim, a ostali s pečatom.

63. O kefalijama:

Kefalije, što su u gradovima, da uzimaju dohodak po zakonu, i da im se prodaje žita, i vina, i mesa za dinar što drugomu za dva, no građanin to da mu prodaje, a drugi niko.

64. O sirotama:

Sirota kudeljnica da je slobodna kako i pop.

65. O popu:

Pop, koji nema svoga stasa, da mu se dadu tri njive po zakonu. Pop koji god, od svoga gospodara nikamo da ne odlazi, akoli ga gospodar ne ushrani po zakonu, da dođe svom arhijereju, i arhijerej da rekne onome vlastelinu, da hrani popa po zakonu, a ako onaj gospodar ne posluša, da je pop slobodan, kuda mu je volja; ako bude pop baštinik, da ga nije vlastan, odagnati, samo da je slobodan.

66. O sudskom odgovaranju:

Bratanci, koji su zajedno u jednoj kući, kada ih ko pozove kod kuće, koji dođe od njih, taj da odgovara; akoli ga nađe na dvoru carevu ili sudijinu, da dođe i rekne, daću brata starijega na sud, da ga dade, i ne sme se prisiliti da odgovara.

67. O robovima i meropsima:

Robovi i meropsi, koji sede zajedno u jednom selu, svaka plaća, koja dolazi, da plaćaju svi zajedno; po ljudima, kako plaću plaćaju i rabotu rabotaju, tako i zemlju da drže.

68. O zakonu;

Meropsima zakon po svoj zemlji: U nedelji da rabotaju dva dana pronijaru, i da mu daje u godini perperu carevu, i zamanicom da mu kosi sena dan jedan, i vinograd dan jedan, a ko nema vinograda, a oni da mu rabotaju druge rabote dan jedan, i što urabota meropah, to sve da drži, a drugo ništa, protiv zakona, da mu se ne uzme.

69. O saboru sebrova:

Zbora sebrova da ne bude, a ako se nađe ko kao sabornik, da mu se uši otseku, i da se osmude pokretači.

70. Koji su u jednoj kući:

I ko se nađe u jednoj kući, ili bratanci, ili otac (sa) sinovima, ili ko drugi, odeljen hlebom i ima-njem, i ako budu na jednom ognjištu, a onim odeljeni, da rabotaju kao i drugi ljudi.

71. O bratskoj zlobi:

I ko zlo učini, brat ili sin, ili srodnik, koji su u jednoj kući, sve da plati gospodar kuće, ili da dade ko je zlo učinio.

72. O nevoljnom:

I ko nevoljan dođe na dvor carev, da se svakome učini pravda, osim roba vlasteoskoga.

73. O siroti:

Sirota koja nije kadra parničiti se ili odgovarati, da dade zastupnika, koji će za nju odgovarati.

74. O paši:

Selo sa selom da pase, kuda jedno selo, tuda i drugo, osim zakonitih zabela; i livadu da ne pase niko.

75. O župi i o popaši:

Župa župi da ne pase marvom ništa, a ako se nađe jedno selo u onoj župi u koga bilo vlastelina, ili carstva mi, ili crkveno selo, ili vlasteličića, onome selu niko da ne zabrani pasti, da pase kuda i župa.

76. Za popašu:

A ko popase žito, ili vinograd, ili livadu, greškom, tu popašu da plati što reknu duševnici koji procenjuju, akoli namerno popase, da plati popašu i šest volova.

77. Za potku:

Potka među selima pedeset perpera, a Vlasima i Arbanasima sto perpera, i te potke caru polovina a gospodaru polovina čije bude selo.

78. O zemlji crkvenoj:

O zemlji i o ljudima crkvenim, što imaju o njima sud crkveni, ako ko iznese milosno pismo ili rekne milosnika imam u tom pismu, i do toga milosnika ništa da se ne drži, samo da se sudi po zakonu carstva mi, no uvek da zapitaju carstvo mi.

79. O međi i o zemlji:

A za međe zemlje, što se pamiče sela među sobom, da traži (po zakonu) od Svetoga kralja, kada je umro; ako ko da milost carevu i rekne, dao mi je gospodin car, kako je držao moj drug pre mene, ako je milost careva, da bude tako, i da drži, osim crkvenoga.

80. O međi seoskoj:

Za međe seoske, da oboje, koji traže, dadu svedoke, on polovinu, a on polovinu, po zakonu; kuda reknu svedoci, njegovo da je.

81. O planinama:

Planine što su po zemlji carstva mi, što su planine careve, da su caru, a crkvene crkvama, a vlasteoske vlastelima.

82. O vlasima i arbanasima:

Gde prestoni Vlah ili Arbanasin na selu, na tome selu da ne stane drugi, za njim idući, akoli silom stane, da plati potku i što je popasao.

83. O milosnim pismima:

Gde se iznesu dva pisma careva za jednu ipotes, za zemlju, ko sada drži, do ovoga doba sabornoga, njegova da je, a milost da se ne izmeni.

84. O kotlu:

Suda da nema za kotao, niti ikakva opravdanja, ko se opravdao da ne daje sudijama opravdanja; na sudu da nema ruke ni opravdavanja, ni udave, samo da se sude po zakonu.

85. O babunskoj reči:

I ko rekne babunsku reč, ako bude vlastelin, da plati sto perpera, akoli bude sebar da plati dvanaest perpera i da se bije štapovima.

86. O ubistvu:

Gde se nađe ubistvo, onaj koji bude izazvao, da je kriv, ako se i ubije.

87. O hotimičnom ubistvu:

Ko nije došao hotimice, silom, te je učinio ubistvo, da plati trista perpera, ako li je došao hotimice da mu se obe ruke otseku.

88. O vlasteoskoj parnici:

Kada se parniče vlastela, ko u čem izgubi, da daje jemce.

89. O pozivanju krivca:

Ko pozove krivca pred sudije, i pozvavši ne dođe na sud, nego sedi doma, onaj koji je pozvan, ako dođe na rok pred sudije i otstoji po zakonu, taj da je slobodan od te krivice za koju je bio pozvan, jer onaj pozivač sedi doma.

90. O zalogu:

Zalozi gde se nađu, da se otkupljuju.

91. O pristavu:

Kada se parniče dva, ako rekne jedan od njih, imam pristava ovde na dvoru carevu, ili na sudijinu, da ga dade, kada ga potraži i ne nađe onde na dvoru, taj čas da dođe na sud i rekne, ne nađoh pristava, ako je za obed, da mu je rok za večeru, ako je za večeru, da ga dade sutra do obeda, ako ga bude poslao car ili sudije na rabotu, da nije onaj kriv koji ga daje, da se postavi rok, dok onaj pristav dođe, da ga dade pred sudije.

92. O prepoznavanju lica:

Ako ko prepozna lice pod čovekom, a bude u gori, u pustoši, da ga povede u najbliže selo i preda selu, i pozove da ga dadu pred sudije, akoli ga ne da selo pred sudije, što sud odredi, da plati to selo.

93. O provođenju družinskog čoveka:

Ko provede družinskoga čoveka u tuđu zemlju, da dade sedam.

94. O ubistvu:

Ako ubije vlastelin sebra u gradu, ili u župi, ili u katunu, da plati tisuću perpera, akoli sebar vlastelina ubije, da mu se obe ruke otseku i da plati trista perpera.

95. O psovcu:

Ko opsuje episkopa, ili kaluđera, ili popa, da plati sto perpera. Ko se nađe da je ubio episkopa, ili kaluđera, ili popa, taj da se ubije i obesi.

96. O ubistvu:

Ko se nađe da je ubio oca, ili mater, ili brata, ili čedo svoje, da se taj ubica sažeže na ognju.

97. O bradi vlasteoskoj:

Ko se nađe da je počupao bradu vlastelinu, ili dobru čoveku, da se tome obe ruke otseku.

98. O čupanju sebara:

I ako se počupaju dva sebra, da je mehoskubina šest perpera.

99. O zapaljivanju:

Ko se nađe da je užegao kuću, ili gumno, ili slamu, ili seno, da to selo da zapaljivača, akoli ga ne da, da plati ono selo što bi zapaljivač platio.

100. O zapaljivačima gumna:

Akoli ko užeže izvan sela gumno, ili seno, da plati okolma, ili da dade zapaljivača.

101. O najezdi:

Sile da nije nikome ni za jednu stvar u zemlji carskoj; akoli koga snađe najezda, ili sila razmetljiva, oni konji najezdni svi da se uzmu, polovina caru, a polovina onomu na koga su najahali, i ljudi najahalci da prime kaznu kako piše u zakoniku svetih otaca, u svetovnim članovima, da se muče kao i namerni ubica.

102. O podjemčivanju:

Podjemčivanja da nema nikome, nizašta, nikakva, ko li se podjemči za što, da plati sedmostruko.

103. O sudu ropskom:

I koji su robovi, da se sude pred svojim gospodarima, kako im je volja za svoje krivice, a za careve da idu pred sudije, za krv, za vraždu, za lopove, za razbojnika, za prijem ljudi.

104. O pozivanju:

I da pristav ne dodijava ženi, kada nije muž kod kuće, niti da se poziva žena bez muža, no da žena dade mužu glas, da ide na sud; u tome muž da nije kriv, dok mu se ne dade glas.

105. O pismima carevim:

Pisma careva koja se donose pred sudije za što bilo, a pobija ih zakonik carstva mi, što sam napisao koje bilo pismo, ona pisma, koja pobije sud, ta pisma da uzmu sudije i da ih donesu pred carstvo mi.

106. O dvoranima:

Dvorani vlasteoski, ako učini koje zlo ko od njih, ko bude pronijarević, da ga opravda očina družina porotom, ako li je sebar da zahvati u kotao.

107. Za odboj:

Ko se nađe da je odbio sudijina sokalnika, ili pristava, da se opleni i da mu se uzme sve što ima.

108. O izdavi:

I o izdavi ovako da bude: Izdava od zemlje pristavu tri perpera, od sela tri perpera, od mlina tri perpera, od župe — od svakoga sela — tri perpera, od grada konj i svita, od vinograda tri perpera, od konja perper, od kobile šest dinara, od govečeta četiri dinara, od brava dva dinara.

109. O otrovima:

Mađioničar i otrovnik, koji se nađe na delu, da se kazni po zakonu svetih otaca.

110. O sudijama:

Sudije kuda idu po zemlji carevoj i svojoj oblasti, da nije vlastan uzeti obroka silom, ni što bilo drugo, osim poklona, što mu ko pokloni od svoje volje.

111. O sudijinoj sramoti:

Ko se nađe da je osramotio sudiju, ako bude vlastelin, da mu se sve uzme, akoli selo, da se raspe i opleni.

112. O sužnjima:

Koji čovek uteče iz sužanjstva, čim dođe na dvor carev, bio carev čovek, ili crkveni, ili vlasteoski, tim da je slobodan; ako je poneo što čoveku kome je utekao, to da je onomu od koga je utekao.

113. O sužnju:

Koji se sužanj drži u dvoru carstva mi, te uteče na dvor patrijaraški, da je slobodan, i također na dvor carev da je slobodan.

114. O jemstvu:

Ljudi koji se vraćaju iz tuđe zemlje u zemlju carstva mi, ko bude pobegao od jemstva; oni jemci koji su toga čoveka, ništa da ne plaćaju.

115. O begstvu:

I koje čijega čoveka primio iz tuđe zemlje, a on je pobegao od svoga gospodara, od suda, ako dade milostno pismo carevo, da se ne ospori, ako li ne dade milosti, da mu se vrati.

116. O nalazaču:

Ko što nađe u carevoj zemlji, da ne uzme, te da ne rekne, vratiću, ako ko pozna, ako li prihvati, ili uzme, da plati kao tat ili razbojnik, a što nađe u tuđoj zemlji, na vojsci, da nosi pred cara i vojvodu.

117. O prelaženju:

Što je komu prešlo u carevu zemlju, ili iz grada, ili iz župe, što je do preuzimanja gospodina cara, dok nije bilo carevo, nego je bilo drugoga gospodara, od toga vremena, bio čovek ili drugo pravo, da se ne traži, ako je prešlo posle preuzimanja gospodina cara, to da se ne traži; to jest, kada je bio sukob, a nije bila zemlja i gradovi carevi.

118. O trgu:

Trgovci koji idu po carevoj zemlji, da nije vlastan nikoji vlastelin, ni koji bilo čovek silom im smetati, ili ščepati robu, a novac mu silom nametnuti; ko li se nađe da je silom rastovarilo ili rasturilo da plati petsto perpera.

119. O trgovcima:

Trgovci i male i velike potrebne robe skrlata da idu bez smetnje po zemlji carevoj, da prodaju i kupuju, kako komu trg donosi.

120. O carinicima:

Carinik carev da nije vlastan smetati ili zadržati trgovce, da mu koju robu proda u bescenje; slobodno da prolazi svaki po svima trgovima i po volji da se kreće sa svojom robom.

121.

Da nije vlastan vlastelin ni mali ni veliki, ni koji bilo drugi, zadržati ili sprečiti svoje ljude ili druge trgovce, da ne idu na trgove careve, no da ide svaki slobodno.

122. O trgovcima:

Ako li vlastelin zadrži trgovca, da plati trista perpera, ako li ga carinik zadrži da plati trista perpera.

123. O Sasima:

O trgovima; što su kuda posekli Sasi gore do ovoga sabora, tu zemlju neka imaju; ako su komu vlastelinu bez prava uzeli zemlju, da se sude s njima vlastela po zakonu Svetoga kralja, a otsada unapred Sasin da ne seče, a što poseče, ono da ne obraduje i ljude da ne smešta, samo da stoji pusta, da raste gora; niko da ne zabrani Sasinu gore, koliko treba trgu toliko da seče.

124. O hrisovuljima:

Gradovi grčki, koje je zauzeo gospodin car, što im je zapisao hrisovulje i prostagme, što imaju i drže do ovoga sabora to da drže, da im je sigurno i da im se ne uzme ništa.

125. O priselici gradovima:

Gradovima da nema priselice, osim ko ide da dolazi stanjaninu, ili mali ili veliki, da ide stanjaninu, da mu preda konja i sve stanje, da sačuva stanjanin sa svim, i kada pođe onaj gost, da mu preda stanjanin sve što bude primio, akoli mu bude što nestalo, sve da mu plati,

126. O gradskoj zemlji:

Gradska zemlja, što je okolo grada, što se na njoj otme ili ukrade, da plati sve to okolina.

127. O zidanju grada:

Za zidanje grada, gde se grad obori, ili kula, da ga naprave građani toga grada i župa što je toga (grada).

128. O pomoći carskoj:

Gospodin car, kada ima sina ženiti, ili krštenje, i bude mu na potrebu dvor činiti i kuće, da pomaže mali i veliki.

129. O oblasti vojvodama:

Na vojsci, na svakoj, da obladaju vojvode koliko i car, što reknu, da se poslušaju, akoli ih ko ne poslušaju u čemu, da je tima kazna koja i onima koji cara ne bi poslušali; i sudovi mali i veliki, koji su na vojsci, da im sude vojvode, a drugi niko.

130. O crkvi:

Crkvu ko obori na vojsci, da se ubije ili obes.

131. O svadi:

Na vojsci svade da nije, akoli se dva svade, da se biju, a drugi niko od vojnika da im ne pomogne; akoli ko poteče i pomogne izazivaču, oni da se ubiju.

132. O kupovanju:

Što ko kupi od plena iz tuđe zemlje, što bude plenjeno, po carevoj zemlji da je slobodno kupiti od toga plena koliko i u tuđoj zemlji, akoli ga ko obedi govoreći, ono je moje, da ga opravda porota po zakonu, jer je kupio u tuđoj zemlji, a nije mu ni lopov ni provodžija, ni saučesnik, tako da drži kako svoje.

133. O poklisaru:

Poklisar, što ide iz tuđe zemlje caru, ili od gospodina cara svome gospodinu, gde bilo dođe u čije selo, da mu se čini čast, da mu je svega dovoljno, no da obeduje ili večera, pa da ide napred, u druga sela.

134. O baštini:

I što zapisuje gospodin car baštine, komu zapiše selo, daje logotetu trideset perpera za hrisovulj, a komu župu, od svakoga sela po trideset perpera, a đaku za pisanje šest perpera.

135. O vojsci:

Vojska koja ide po zemlji carevoj, gde padne u kome selu, druga po njoj iduća da ne padne u tome selu.

17 godini 6862, indikt 7

136.

Knjiga carstva mi da se ne prečuje gde dođe, ili gospođi carici, ili kralju, ili vlastelima velikim i malim, i svakome čoveku, niko da ne prečuje šta piše pismo carstva mi, akoli bude takovo pismo, da ne može onaj izvršiti, ili nema da dade, taj čas da ide opet s pismom carstvu mi, da javi carstvu mi.

137. O hrisovuljima:

Hrisovulji carstva mi, što su učinjeni gradovima carstva mi, što im piše, da im nije vlastan osporiti ni gospodin car, ni iko drugi, da su hrisovulji sigurni.

138. O lažnom pisanju:

Ako se nađe u čijem hrisovulju slovo lažno prepisano, nađu se slova ispravljana i reči preudešene na drugo, što nije zapovedilo carstvo mi, ti hrisovulji da se razderu, a onaj više da nema baštine.

139. O meropsima:

Meropsima u zemlji carstva mi, da nije vlastan nijedan gospodar išta protiv zakona, osim što je carstvo mi zapisalo u zakoniku, to da mu rabota i daje, Akoli mu učini što nezakonito, zapoveda carstvo mi, da je vlastan svaki meropah parničiti se sa svojim gospodarem, ili s carstvom mi, ili s gospođom caricom, ili s crkvom, ili s vlastelom carstva mi, ili s kim bilo, da ga nije vlastan ko zadržati od suda carstva mi, osim da mu sudije sude po pravdi, i ako meropah dobije parnicu protiv gospodara, da mu zajemči sudija carstva mi, kako da plati gospodar merophu sve na rok, i potom da nije vlastan onaj gospodar učiniti zlo merophu.

140. O primanju tuđega čoveka:

Zapovest carska: Niko ničijega čoveka da ne prima, ni car, ni carica, ni crkva, ni vlastelin, ni drugi koji bilo čovek da ne prima ničijega čoveka bez pisma careva; takav da se kazni, ko bio, kao i izdajnik.

141. O trgu:

Također i trgovci i knezovi, i po gradovima, čijega čoveka prime, istim načinom da se kazne i izdadu.

142. O vlastelima koji zatiru imanje:

Vlastelima i vlasteličićima, kojim je dalo carstvo mi zemlju i gradove, ako je ko od njih nađen, da je oplenio sela ili ljude i zatro protiv zakona carstva mi, što je carstvo mi uzakonilo na saboru, da mu se uzme imanje, a onaj što bude satro da sve plati od svoje kuće, a da se kazni kao prebeglica.

143. O razbojnicima:

I ako se nađe razbojnik, koji prođe kroz oblast krajišnika i pljačka gde god i opet se vrati s plenom, da plaća krajišnik sedmostruko.

144. O beguncima:

Ako se nađe vlastelin ili vlasteličić begunac, i drugi ko bilo carstva mi, te ustanu na grabljenje okolna sela i župa na njegovu kuću i na njegovu stoku, što bude ostavio, oni koji to učine da se kazne kao izdajnici carstva mi.

145. O lopovima i razbojnicima:

Zapoveda carstvo mi: Po svima zemljama, i po gradovima, i po župama i po krajištima lopova i razbojnika da nije ni u čijem predelu. I ovim načinom da se ukine krađa i razbojništvo: U kojem se selu nađe lopov ili razbojnik, to selo da se raspe, a razbojnik da se strmoglav obesi, a lopov da se oslepi, a gospodar sela toga da se dovede svezan carstvu mi, da plaća sve što je učinio razbojnik ili lopov od početka, i opet da se kazni kao lopov i razbojnik.

146. O vladalcima:

Također i knezovi, i primićuri, i vladalci, i pretstojnici, i čelnici, koji se nalaze upravljajući selima i katunima, ti svi da se kazne višepisanim načinom, ako se nađe kod njih lopov ili razbojnik.

147. O vladalcima:

Ako su vladalci izvestili gospodare, a gospodari se napravili kao da ne znaju, da se ti gospodari kazne kao razbojnik i lopov.

148. O sudijama:

Sudije koje carstvo mi postavi po zemljama da sude, ako pišu za što bilo, za razbojnika i lopove, ili za koje bilo sudsko rešenje, te prenebregne pismo sudije carstva mi, ili crkva, ili vlastelin, ili koji bilo čovek, ti svi da se osude kao neposlušnici carstva mi.

149. O razbojniku i lopovu:

Ovim načinom da se kazni lopov i razbojnik dokazani. I ovakovo je dokazivanje: Ako se samo lice (corpus delicti) uhvati u njih, ili ako ih uhvate u razbojništvu ili krađi, ili ih preda župa ili sela, ili gospodari, ili vlastela, koji su nad njima, kako je više upisano, ti razbojnici i lopovi da se ne pomiluju, nego da se oslepe i obese.

150. O lopovu;

I ako ko potera sudom razbojnika i lopova, a ne bude dokaza, da im je opravdanje železo, što je odredilo carstvo mi, da ga uzimaju na vratima crkvenim iz ognja, i da ga postavi na svetoj trpezi.

151. O poroti:

Zapoveda carstvo mi: Otsada unapred da je porota i za mnogo i za malo: za veliko delo da su dvadeset i četiri porotnika, a za pomanju krivicu dvanaest, a za malo delo šest porotnika. I ti porotnici da nisu vlasni nikoga izmiriti, osim da opravdaju ili opet da okrive. I da je svaka porota u crkvi, i pop u odeždama da ih zakune, i u poroti kamo se većina kunu, i koga većina opravda, tima da se veruje.

152. O zakonu:

Kako je bio zakon u deda carstva mi, Svetoga kralja, da su velikoj vlasteli velika vlastela porotnici, a srednjim ljudima prema njihovoj družini, a sebrdijama njihova družina da su porotnici; i da nije u poroti ni srodnika, ni zlobnika.

153. Zakon:

Inovercima i trgovcima porotnici polovina Srbalja, a polovina njihove družine, po zakonu Svetog kralja.

154. Zakon:

Koji se porotnici zakunu, i opravdaju onoga po zakonu, i ako se po tome opravdanju nađe baš sam predmet (corpus delicti) u onoga opravdanoga, koga su opravdali porotnici, da uzme carstvo mi od tih porotnika vraždu, po tisuću perpera, i više po tom da se tima porotnicima ne veruje, ni da se ko za njihove udaje, ni da se od njih ženi.

155. O priselici:

Otsele unapred priselice da nema, niti ikakve pratnje, osim ako se sluči velikog vlastelina stegonoše u župi, ili pomanjeg vlastelina, koji samo drži državu na sebi, i nemaju nikakve zajednice među sobom i među svojom državom, ti da plaćaju.

156. O priselici:

Na zemlji carstva mi, i, rekavši, na meropšinama, da ne uzimaju vlastela priselice, ni inu koju plaćaju, osim da plaćaju od svoga.

157. O čuvanju putova:

Gde se nalaze župe smesne, sela crkvena i careva, i vlasteoska, i budu smesna sela, i ne bude nad tom župom jednoga gospodara, nego ako budu kefalije i sudije carevi, koje je postavio car, da postave straže po svima putovima, i kefalijama da predadu putove, i da ih čuvaju sa stražama, i da, ako se ko opljačka ili pokrade, ili se koje zlo učini, taj čas idu kefalijama, da im plaćaju od svoga, a kefalije straže da traže i razbojнике i lopove.

158. O stražama;

Ako je pusto brdo među župama, sela okolna, koja su oko toga brda, da čuvaju stražu, akoli ne ušćuvaju stražu, što se učini u tom brdu, u pustoši šteta ili razbojnistvo, ili krađa ili koje zlo, da plaćaju okolna sela, kojima je rečeno čuvati put.

159. O trgovcima:

Kupci, koji prolaze noću, na noćište gde dođu, ako ih ne pripusti vladalac ili gospodar sela toga, da prenoće u selu kupci, po zakonu carevu, kako je u zakoniku, ako što izgubi putnik, onaj gospodar, i vladalac i selo sve da plate, jer ih nisu u selo pustili.

160. O gostima i o razbojnicima:

Ako se gde dogodi kojemu bilo gostu, ili trgovcu, ili kaluđeru, te mu uzme što razbojnik ili lopov, ili koja god smetnja, da idu ti svi caru, da im plati car, što budu izgubili, a car da traži kefalije i vlastelu, kojima bude put predan i straže predane. I svaki gost, i trgovac, i Latinin da dohodi prvim stražama sa svim što ima i nosi, da ga provađaju, i straža straži da ga predaje sa svim; akoli se dogodi, te što izgube, da im je porota verodostojni ljudi, što reknu po duši da su izgubili, s onim porotnicima, to da im plate kefalije i straže.

161. O parničanju pred sudom:

Na sudu koji se sude parničari i koji se parniče za svoju stvar, i optuženi, zašto je okrivljen, da nije vlastan okrivljeni druge reči potvorno govoriti na tužitelja, ni za izdajstvo, ni za kakvo delo osim da odgovara. A kada se svrši sud, ako što ima, potom da govori s njim pred sudijama carevim, a da mu se ne veruje ni učem što govori, dok se parnica ne svrši.

162. O pristavima:

Pristavi bez pisma sudijina nikamo da ne idu, ili bez pisma carstva mi, osim kuda ih šalju sudije, da im pišu pisma, i da ne preuzima pristav drugoga, osim što piše pismo, a sudije da drže također kakvo su dali pristavima, koje su poslali da ispravljaju po zemlji, da ako bude od pristava izmena, ako budu drugo učinili nego što piše pismo, ili ako budu prepisali pisma na drugi način, da idu pred sudije da se opravdaju, i ako se

nađe da su svršili kako stoji u sudijinu pismu, koje sudije drže, da su pravi, akoli se nađe da su prepravili sud, da im se ruke otseku i jezik odreže.

163. O sudijama:

Sve sudije što sude da upisuju sudove i da drže kod sebe, a upisavši, drugo pismo da ga dadu onomu, koji se bude opravdao na sudu. Sudije da šalju pristave dobre, prave i verodostojne.

164. O prijemu ljudi:

Za ljude: Ko bude čijega čoveka primio pre ovoga sabora, da se traži prvim sudom, kako piše u prvom zakoniku.

165. O potvornicima:

Ako se nađe koji bilo potvornik i goni koga potvorom, laži i opadanjem, takav da se kazni kao lopov i razbojnik.

166. O pijanicama:

Pijanica otkuda ide i izaziva koga, ili poseče, ili okrvavi, a ne dosmrti, takovomu pijanici, da mu se oko izvadi i ruka otseče. Akoli pijan zadere, ili kapu kome skine, ili drugu sramotu učini, a ne okrvavi, da ga biju, da se udari štapovima sto puta, i da se vrgne u tamnicu, i potom da se izvede iz tamnice, i da se opet bije i pusti.

167. O parničarima:

Parničari, koji ishode na sud carstva mi, koju reč budu govorili u prvinu, tima rečima da se veruje i po tim rečirna da se sudi, a po poslednjima ništa.

168. O zlatarima:

Zlatara u župama po zemlji carevoj nigde da nije, osim u trgovima, gde je postavio car novac kovati.

169. O zlatarima:

Ako se nađe zlatar u gradii, kujući novac tajno, da se zlatar sažeže i grad da plati globu što reče car. Ako se nađe u selu, da se to selo raspe, a zlatar da se sažeže.

170. O zlatarima:

I u gradovima carevim da stoje zlatari, i da kuju druge potrebe.

171. O zakonu:

Još zapovedi carstvo mi: Ako piše pismo carstvo mi, ili iz srdžbe, ili iz ljubavi, ili iz milosti za nekoga, a to pismo razara zakonik, nije po pravdi i po zakonu, kako piše zakonik, sudije tome pismu da ne veruju, nego da sude i vrše kako je po pravdi.

172. O sudijama:

Sve sudije da sude po zakoniku, pravo, kako piše u zakoniku, a da ne sude po strahu od carstva mi.

773. O podvođenju:

Vlastela i vlasteličići, koji dolaze na dvor carev, ili Grk, ili Namac, ili Srbin, ili vlastelin i drugi koji bilo, ako dovede sa sobom razbojnika ili lopova, da se onaj gospodar kazni kao lopov i razbojnik.

174. O baštinama:

Ljudi ratari, koji imaju svoju baštinu, zemlju, i vinograde, i kupljenice, da su vlasni od svojih vinograda i od zemlje u prćiju dati, ili crkvi podložiti, ili prodati, ali uvek da ima rabotnika na tome mestu

onome gospodaru čije bude selo, akoli ne bude rabotnika za ono mesto onome gospodaru čije bude selo, da je vlastan uzeti one vinograde i njive.

175. O sudijama:

Koji sudija je u dvoru carstva mi, i učini se zlo, tima da se sudi; akoli se nađu parničari slučajno na dvoru carstva mi, da im sudi sudija dvorski, a dmgi niko da se ne poziva na dvor carstva mi mimo oblast sudija, koje je postavilo carstvo mi; samo da ide svako pred svoga sudiju.

176. O gradovima:

Gradovi svi po zemlji carstva mi da su na zakonu o svemu kako su bili u ranijih careva. A za sudove, što imaju među sobom, da se sude pred vladalcima gradskim i pred crkvenim klirom; a koji župljanin tuži građanina, da ga tuži pred vladalcem gradskim, i pred crkvom i pred klirom po zakonu.

177. O dvorskom sudu:

Koja vlastela stoje u kući carevoj uvek, ako ih ko tuži. da ih tuži pred sudijom dvorskim, a drugi niko da im ne sudi.

178. O sudijinom pismu:

Sudije, kuda šalju pristave i pisma svoja, ako se ko ogluši i odbije pristava, da pišu sudije pismo kefalijama i vlasteli, u čijoj budu oblasti oni nepokornici, da svrše za to vlasti što pišu sudije, ako ne svrše vlasti da se kazne kao nepokornici.

179. O sudijama:

Sudije da prohode po zemljama, kuda kome je oblast, da ogledaju i ispravljaju o ubogim i sirotim.

180. O prepoznavanju lica:

I ako ko što uhvati oteto ili krađeno, baš lice (corpus delicti), ili silom uzeto, svaki o tom da dade svod, ako ko bude kupio gde bilo, ili u zemlji carevoj i u drugoj zemlji, uvek da dade o tome svod, akoli ne da svoda, da plaća po zakonu.

181. O parničanju pred carem:

Zapovest carska sudijama: Ako se nađe veliko delo, i ne uzmognu rasuditi ni rešiti, koji bilo veliki sud da bude, da ide od sudija jedan s onom obojicom parničara pred cara; i što će komu suditi sudije, svaku osudu da upisuju, kako ne bi bilo nekoje potvore, da se rešava po zakonu carevu.

182. O neovlaštenom pozivu:

Koje u oblasti kojih sudija, svaki čovek da nije vlastan pozivati na dvor carev, ili kamo drugo, nego da ide svaki pred svoga sudiju, u čijoj bude oblasti, da se rasudi po zakonu.

183. O staniku:

Stanici carevi da idu pred sudije, što imaju sud među sobom: Za vraždu, za razbojnika, za lopove, za prijem ljudi, za krv, za zemlju.

184. O kefalijama:

Vlastela i kefalije careve, koji drže gradove i trgove, niko od njih da ne primi ničijega čoveka u tamnicu bez pisma careva, akoli ga ko primi protiv zapovesti careve, da plati pet stotina perpera.

185. O tamnici:

Tim istim načinom, ko drži tamnice careve, da nikoga ne primi, ničijega čoveka, bez zapovesti careve.

186. O sudu pravom i krivom:

Sudovi, koji se traže i za pravo i za krivo, što se učinilo pre ovoga zakona, i što se sad učini, svaki sud, ko ide...

187.

Kuda ide car i carica, ili stanovi, ili konji carevi, u kom selu prenoće, potom nijedan stanik da ne prenoći u tom selu, akoli se ko nađe i prenoći u tom selu protiv zakona i zapovesti careve, onaj koji je stariji pred stanovima da se dade svezan onom selu, što bude satrveno, sve da plati sedmostruko.

188. O globalarima:

Globalari koji stoje pri sudijama, što osude sudije i, upisavši, dadu globalarima, te globe da uzimaju globalari a što ne osude sudije, i ne dadu, upisavši, globalarima, da nisu vlasni globalari ništa dodijavati nikome.

189. O konjima i psima:

Kuda idu konji, i psi i stanovi carevi, što im se piše u pismu carevu, da im se to dade, a drugo ništa. I psarima, i sokolarima i svinjarima, kuda idu, da im se ništa ne daje.

190. O žiru:

I ako u župi žir rodi, toga žira caru polovina, a tome vlastelinu čije je imanje polovina.

191.

I ako razbojnik ukrade svinje careve, da plati okolina, akoli se ukradu svinje, da se sudi svinjar sa župom, pa što rekne sud.

192. O pravome sudu:

Za tri predmeta — za izdajstvo, za krv i za otmicu vlastelinke da idu pred cara.

193.

Za svod konjski i druge marve, ili čega bilo parnica, što se otme ili ukrade, tome da dade svodnika, (akoli ne dade), da plati svako sedmostruko. Akoli rekne, kupih u tuđoj zemlji, da opravdaju duševnici od globe. Akoli ga neopravdaju duševnici da plati s globom.

194. O globalarima crkvenih ljudi zakon:

I globe na crkvene ljude, što se sude pred crkvom i kefalijama, i te globe, što se osude, da ima sve crkva, kako piše u hrisovuljima, te globe da se uzimaju od crkvenih ljudi, kako je postavio gospodin car zakon po zemlji, i da se postave crkveni ljudi kao globalari, koji će sabirati te globe i davati crkvi, a car ni kefalije da ne uzimaju ništa.

195.

I žene da ne noćivaju u crkvi, osim gospođa carica i kraljica.

196. O postrigu kaluđera i kaluđerice:

I bez blagoslova episkopa da se ne postrizu ni ljudi ni žene. Svakome čoveku zakon crkveni.

197.

Kojem vlastelinu dođe da zimuje čovek, da daje travnine od sto kobilu kobilu, od sto ovaca ovcu s jagnjetom i do sto goveda goveče.

198.

Dohodak carski soće, i namet i harač da daje svaki čovek: Kabao žita, polovina čista a polovina priprosta, ili perper u novcu, a rok tome žitu da se usipa na Mitrov-dan, a drugi rok na Rođenje Hristovo, akoli soća vlastelin ne da na te rokove, vlastelin taj da se sveže na carskom dvoru i da se drži dokle ne plati dvojinom.

199.

I ako konj lipše u kome selu, a ne bude ga selo ubilo ni odagnalo, no umrlo od Boga, da ne plate ništa.

200.

I gde se nađe čovek u zemlji, komu bude konj umro, ili vuk izede, ili sam ubio, a on priselicu uzeo za konja, i iznađe se istina, ako bude tako, da mu plati gospodar, čiji je čovek, sedam konja.

207.

Meropah, ako pobegne kuda od svoga gospodara u drugu zemlju ili carevu, gde ga nađe gospodar njegov, da ga osmudi i nos raspори, i ujemči da je opet njegov, a drugo ništa da mu ne uzme.

BELEŠKA

U napred navedenom tekstu Dušanovog zakonika ima reči, za koje je potrebno objasniti njihovo značenje, zato ovde navodimo značenje samo onih, koja smo po dosadašnjim tumačenjima proverili.

Azimstvo — Pričešćivanje beskvasnim hlebom.

Babunska reč — Bogumilska (jeretička) reč.

Baština — Nasleđe.

Baštinik — Naslednik.

Godina 6862 - Vreme od 1. IX. 1353. do 31. VIII. 1354

Hrisovulja — Vladarska povelja sa zlatnim pečatom.

Eksarh — Mitropolitiski izaslanik — savetnik.

Izdava — Predavanje takse pri predaji poseda.

Ipotes — Predmet stvar.

Jeres latinska — Rimokatoličanstvo.

Jeretik — Krivoverac — bogumil i dr.

Kefalija — Poglavar grada, mesta.

Kinovija — Zajednički — skupni život monaha u manastiru.

Kotao — Vađenje željeza iz ključale vode, ako bi osumnjičeni ostao nepovređen dokazao bi nevinost.

Krajišnik — Čuvar vojne granice.

Ktitor — Osnivač — fundator crkve ili manastira.

Kudeljnica — Žena bez imovine koja živi od prerade i pređenja kudelje.

Lice — Corpus delicti.

Logotet — Visoki državni funkcioner.

Mehoskubina — Čupanje brade.

Meropah — Zavisni ratar-zemljoradnik.

Metohija — Crkveno imanje.

Milosnik — Svedok pri davanju milosti, možda i posrednik za primljenu milost i izvršilac dobivene milosti.

Odlučiti — Isključenje — izdvajanje (exodus) iz crkve.

Otmica vlastelinke — (Čl. 192) tumači se kao silovanje.

Poluverac — Katolik.
Podjemčivanje — Pouzdanje — pouzdati se.
Ponos — Dužnost prenošenja pratnje — prtljaga, cara, velikodostojnika i stranih izaslanika.
Potka — Kazna za povredu međe — imanja.
Prestoj — Kazna zbog nedolaska na sud.
Primićur — Pastirski poglavica.
Pristav — Istražni organ (zastupnik sudije).
Priselica — Pravo konačenja, ishrane i pratnje cara, viših činovnika i stranih izaslanika.
Pronija — Ustupljeno imanje ili prihod sa obavezom vojne službe.
Prostagma — Vladarska odluka, naredba.
Rasa — Monaška odeća.
Sana — Čast.
Sebar — Eksploatisani građanin? Poreklo reči sebar ni do danas nije dovoljno razjašnjeno i ako postoje mnogobrojna tumačenja istaknutih naučnika kao na pr. Daničića, Miklošića, Jirečeka, Novakovića, V. Mažuranića, Taranovskog i dr.
Sila — Otmica.
Sokolnik — Sudski glasnik.
Stanjanin — Stanodavac.
Stas — Zemljište — imanje.
Stanik — Carev pastir, konjušar itd.
Svita — Zlatom izvezena odeća ili tkanina.
Velika Crkva — Patrijaršija a može i mitropolija.
Vlah - Pastir.
Vražda — Globa za ubistvo.
Udava — Samovlasno hapšenje — naročito zbog duga.
Uzeti silom — Oteti — otmica — neki naučnici smatraju da se pod ovim pojmom podrazumeva silovanje.
Zabela — Ograđena šuma.

LITERATURA

- 1) Dr. Dragoslav Janković: Istorija države i prava Feudalne Srbije - Beograd 1957.
- 2) Nikola Radojčić: Zakonik Cara Stefana Dušana 1349. i 1354. Beograd 1960. god.

Beograd 1968